

УДК 334.012.23:636

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИНИЦТВА В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

Болтянська Л.О., к.е.н.

Болтянський Б.В., к.т.н.,

Таврійський державний агротехнологічний університет

Тел. (0619) 42-24-32,42-05-70

Анотація – в статті наведено економічну оцінку сучасного стану і розвитку галузі тваринництва в Запорізькій області. Запропоновано обґрунтовані можливості підвищення ефективності виробництва продукції цієї галузі.

Ключові слова – вартість валової продукції сільського господарства в співставних цінах 2000 року, галузь тваринництва, динаміка поголів'я худоби і птиці, продуктивність тварин, валове виробництво продукції тваринництва.

Постановка проблеми. Забезпечення населення продуктами харчування, а промисловості - сировиною - є основним завданням агропромислового комплексу України. Але, ті руйнівні процеси, які до теперішнього часу спостерігаються в аграрному виробництві негативно впливають на стан однієї з сфер АПК – сільське господарство.

Нестабільність виробництва сільськогосподарської продукції, значна величина виробничих витрат, динамічне зростання цін загрозливо позначилось на структурі споживання основних продуктів харчування, тому проблему забезпечення ними населення не можливо вирішити без інтенсивного розвитку всіх галузей сільського господарства і зокрема галузі тваринництва.

Аналіз останніх досліджень. Питанням розвитку галузі тваринництва і аналізу проблем, що постають перед нею присвячено чимало наукових праць. Зокрема, таких вчених, як П.С.Березовського, П.П. Борщевського, М.М.Ільчука, Б.А.Мельника, П.П.Саблука, О.М.Шпичака та інших.

Формулювання цілей статті. Провести оцінку сучасного стану галузі тваринництва в Запорізькій області та обґрунтувати можливості його ефективного розвитку.

Основна частина. Результати виробництва в сільському господарстві залежать, насамперед, від наявності і використання земельних угідь. Під час трансформації форм господарювання в розподілі сільськогосподарських угідь між землекористувачами відбулись значні зміни.

Наприкінці ХХ сторіччя в сільськогосподарських підприємствах було зосереджено більше 82% площ сільськогосподарських угідь області та лише 18% площ було в землекористуванні особистих підсобних господарств, або господарств населення. В період до 2006 року ситуація в структурі землекористування змінилась кардинально, що призвело до перерозподілу обсягів виробленої сільськогосподарської продукції між категоріями товаровиробників.

Так, в 1995 році питома вага продукції, виробленої сільськогосподарськими підприємствами складала біля 63% всього обсягу, на долю господарств населення припадало 27% виробленої продукції. В період до 2006 року ситуація по виробництву продукції сільського господарства за категоріями господарств зазнала суттєвих змін. На теперішній час біля 49% всієї продукції цієї галузі виробляється в господарствах населення.

Слід відмітити, що всі сільськогосподарські підприємства області, не залежно від форм власності, спеціалізуються на виробництві продукції рослинницької галузі. В період 1995-2006 рр. питома вага валової продукції галузі тваринництва складала третину загального обсягу валової продукції сільського господарства області. Проте, розподіл виробленої продукції між категоріями виробників у 1995 році був майже рівновагомий (54,6% - сільськогосподарські підприємства, 45,4% - господарства населення), проте на теперішній час основним товаровиробником продукції тваринницької галузі стали особисті підсобні господарства. В Запорізькій області ними виробляється біля 62% продукції цієї галузі. Це свідчить про зміну напрямку

спеціалізації сільськогосподарських підприємств, наданню ними переваги виробництву більш ефективних сільськогосподарських культур (переважно зерно, соняшник).

Виробництво продукції тваринництва для більшості сільськогосподарських підприємств дотепер залишається низькорентабельним. В господарствах проходить процес деіндустріалізації виробництва. Аналіз стану матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств області свідчить про високий рівень руйнації виробничих тваринницьких приміщень, допоміжних споруд, машин та обладнання. Проте, останнім часом, в області намітились позитивні тенденції розвитку галузі тваринництва (табл. 1)

Таблиця 1 – Динаміка виробництва валової продукції сільського господарства в Запорізькій області (в співставних цінах 2000 року), млн. грн.

Показники	Роки								2006 рік у % до	
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	1995	2000
Валова про- дукція сіль- ського госпо- дарства	2573,4	2050,6	2509,0	2340,0	1752,0	2406,2	2543,7	2625,7	102,0	128,0
У.т.ч: тваринництва	1118,7	808,2	830,0	910,6	760,8	746,6	813,4	855,0	76,4	105,7
Питома вага галузі тварин- ництва в загаль- ному обсязі валової продук- ції сільського господарства, %	43,5	39,4	33,1	38,9	43,4	31,0	31,9	32,5	*	*
Питома вага продукції гос- подарств насе- лення в загаль- ному обсязі валової продук- ції, %	37,1	51,8	45,3	46,9	56,8	52,3	50,7	48,9	*	*
У.т.ч: тваринництва	45,5	68,6	67,3	65,3	65,0	69,7	66,7	61,9	*	*

Аналіз даних свідчить про достатньо перспективну тенденцію розвитку сільськогосподарського виробництва області, та тваринницької продукції зокрема. Різкий спад виробництва продукції цієї галузі відбувся в період 1995-2000 рр. Скорочення обсягів виробництва в цей час склало 310,5 млн. грн. (в співставних цінах 2000 р.). Проте, в подальшому спостерігається тенденція сталого зростання виробництва валової продукції тваринництва, яка до 2006 року досягла рівня 855 млн. грн., що на 5,7 % більше рівня 2000 року, але на 23,6% менше показника 1995 року.

Отже, такі позитивні тенденції надають можливість сподіватись на подальший розвиток цієї галузі в сільськогосподарських підприємствах різних форм власності при відповідній державній політиці.

Стан виробництва продукції тваринництва характеризується ступенем її ефективності, основними показниками якої є продуктивність тварин. Проте, одним з основних факторів формування якісного показника ефективності є кількість поголів'я худоби та птиці (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка поголів'я худоби та птиці в Запорізькій області,

Вид тварин	Роки								2006 рік у % до	
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	1995	2000
Велика рогата худоба	757,0	296,8	287,6	285,4	216,2	194,2	173,0	162,5	21,4	54,7
у т.ч. корови	293,6	134,2	129,0	122,1	103,1	93,4	86,0	80,9	27,5	60,3
Свині	558,0	263,3	324,6	379,4	240,4	235,1	288,8	369,0	66,1	140,1
Вівці кози	248,4	60,2	32,7	60,1	51,3	46,7	43,8	45,0	18,1	74,7
Птиця різного віку	6099,7	4295,2	4991,7	5510,3	4827,1	4878,4	5308,8	5101,3	83,6	118,8

Поголів'я худоби та птиці в усіх категоріях господарств порівняно з 1995 роком скорочувалось катастрофічними темпами, зокрема поголів'я овець зменшилось у 5,5 разів (з 248,4 тис. гол. до 45,0 тис. гол.), поголів'я корів – у 3,6 рази.

Проте, порівняно з 2000 роком ситуація дещо змінилась. За цей період збільшилось поголів'я свиней на 40,1% (або на 105,7 тис. гол.) та поголів'я птиці різного віку – на 18,8 %. (або на 809,1 тис. гол.).

Слід зауважити, що темпи скорочення поголів'я худоби в сільськогосподарських підприємствах суспільного сектору значно більші за темпи спаду в особистих підприємствах населення. Так, у звітному 2006 році в сільськогосподарських підприємствах поголів'я ВРХ склало 65,7 тис. гол, у тому числі 18 тис. гол – дійні корови. Це лише 34,5% від аналогічного показника 2000 року по ВРХ та 27,1% - по дійним коровам. Така ж ситуація спостерігається і по вівчарству. В той час в господарствах населення поголів'я ВРХ в період з 2000-2006 років скоротилось з 106,6 тис. гол до 96,8 тис. гол. (або 9,2%), у тому числі дійних поголів'я корів за цей період змінилась лише на 74,9 тис. гол, або на 7,3%.

Зазначимо, що впродовж аналізованого періоду в області збільшилось поголів'я свиней, як в особистих підсобних господарствах (з 116,9 тис. гол до 132,2 тис. гол.) так і в підприємствах суспільного сектору (з 146,4 тис. гол до 236,8 тис. гол.). Це пов'язано зі зростанням попиту на продукцію свинарства і, відповідно, достатньо рентабельним виробництвом продукції цієї галузі для товаровиробників всіх форм власності. Слід також відмітити значне збільшення поголів'я птиці на сільськогосподарських підприємствах. За цей період воно зросло на 74,8% (з 1216 тис. гол. у 2000 році до 2152,3 тис. гол. у 2006 році).

За аналізований період кардинально змінюється структура поголів'я худоби і птиці за категоріями господарств області (рис.1).

Отже, сільськогосподарські підприємства області впродовж до 2006 року залишаються основними товаровиробниками продукції свинарства. Питома вага поголів'я цього виду худоби в господарствах суспільного сектору складає 64,2% всього поголів'я області.

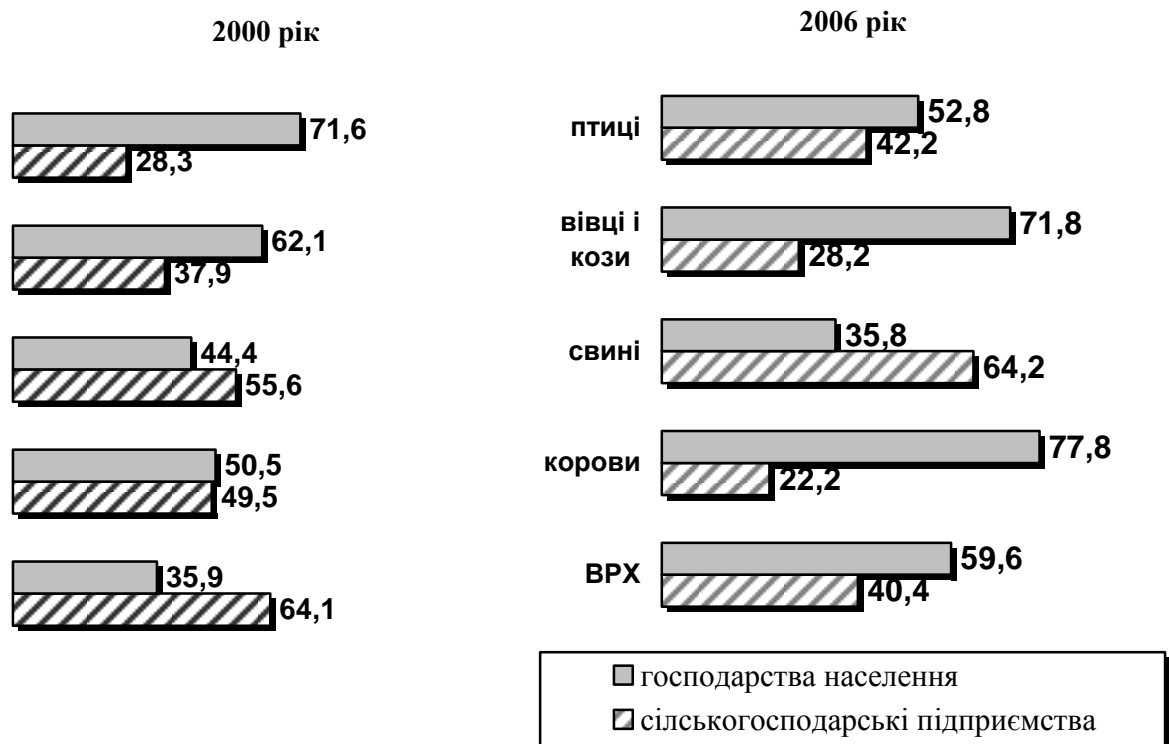

Рис.1 Структура поголів'я худоби та птиці за категоріями господарств Запорізької області

Одночасно, особисті підсобні господарства населення залишаються основними виробниками молока, при цьому питома вага кількості поголів'я, що вирощується в цьому секторі збільшується з 50,5 % у 2000 році до 77,8% 2006 року. Також, в особистих підсобних господарствах переважає вирощування птиці, овець та кіз. Частка цієї категорії в загальному поголів'ї займає 57,8%, 71,8% відповідно.

Слід зазначити, що у 2006 року майже 60% поголів'я ВРХ вирощується в особистих підсобних господарствах, хоча ще у 2000 році в сільськогосподарських підприємствах знаходилось 64,1% всього поголів'я ВРХ області. Це свідчить про руйнацію галузі тваринництва (особливо м'ясного та молочного скотарства) в господарствах суспільного сектору з причини недостатності ресурсів для повноцінного ефективного введення тваринницької галузі.

Як зазначалось, основним показником технологічної ефективності є продуктивність тварин, яка протягом аналізованого періоду має тенденцію до планомірного підвищення майже за всіма видами худоби та птиці (табл. 3).

Таблиця 3 – Динаміка продуктивності худоби і птиці в сільськогосподарських підприємствах Запорізької області

Показники	Роки								2006 рік у % до	
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	1995	2000
Середня вага 1 голови худоби, проданої переробним підприємствам ВРХ	281	293	331	341	309	323	365	398	141,6	135,8
Свиней	104	90	113	116	93	100	113	113	108,6	125,5
Середньорічний удій молока від 1 корови	1606	1372	1887	2216	2007	2226	2759	3007	187,2	219,1
Середньорічна несучість курей-несучок, шт.	175	233	245	210	266	275	271	273	156,0	117,1
Середньорічний настриг вовни від однієї вівці (у фізичній масі)	2,9	2,8	3,3	2,9	2,9	2,5	2,4	2,5	86,2	89,3

Починаючи з 1995 року в сільськогосподарських підприємствах області спостерігається збільшення середньої ваги 1 голови великої рогатої худоби на 41,6%, хоча порівняно з 2000 роком тенденція цього зростання уповільнюється з 293 кг до 398 кг (або на 35,8%).

Продуктивність 1 голови свиней за цей період зросла на 9 кг, або на 25,5%. Більш ніж вдвічі підвищився середньорічний надій молока від однієї корови, який у 2006 році досяг рівня 3007 кг проти 1606 кг – 1995 року та 1382,кг – 2000 року.

Позитивна тенденція також спостерігається в галузі птахівництва області. За останнє десятиріччя середньорічна несучість курей –несучок

збільшилась порівняно з 1995 роком майже на 100 шт., та на 40 шт. (або на 17,1%) – порівняно з 2000 роком.

Одночасно за цей період спостерігається зменшення середньорічного настригу вовни в розрахунку на одну голову вівці. Якщо у 1995 році настриг вовни складав 2,9 кг то до звітнього року цей рівень знизився до 2,5 кг від однієї голови, або на 10,7 %.

Проте, дана ситуація по вівчарству особливого впливу на розвиток всієї галузі тваринництва області не заподіяла. В цілому в сільськогосподарських підприємствах області спостерігається оздоровлення тваринницької галузі з причини виходу цих підприємств з кризи 90-х років та пристосування виробництва тваринницької продукції до ринковими умов.

Ті негативні тенденції скорочення поголів'я худоби і птиці в період з 1995 року, вплинули на значне зниження виробництва продукції тваринництва в усіх категоріях господарств області (табл. 4).

Таблиця 4 – Виробництво продукції тваринництва в Запорізькій області всіма категоріями господарств

Показники	Роки								2006 рік у % до	
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	1995	2000
М'ясо всіх видів, тис. тон.	151,2	110,5	82,3	87,9	101,7	75,2	76,8	80,7	3,3	73,0
Молоко, тис. тон	583,4	354,2	355,1	382,9	362,5	376,1	383,8	375,8	64,4	106,1
Яйця, млн. шт.	364,4	345,2	423,6	529,0	544,0	479,6	557,0	659,3	180,9	190,9
Вовна, тон (у фізичній масі)	1059	132	104	96	85	64	59	64	6,0	48,5

Статистичні дані таблиці показали, що виробництво м'яса всіх видів з 1995 року планомірно скорочується і в період до 2006 року досягає рівня 80,7 тис. тон, що на 27,5% менше за показника 2000 року і на 46,7 % - за показника 1995 року.

Зазначимо, що за рахунок підвищення молочної продуктивності ВРХ та поголів'я і продуктивності курей - несучок, виробництво молока і яєць в господарствах області починаючи з 2000 року має тенденцію до збільшення.

За цей період виробництво молока збільшилось на 21,3 тис. тон, або на 6,1 %. Значними темпами зросло виробництво яєць. Порівняно з 1995 роком перевиробництво склало 294,9 млн. шт., або на 80,9% та майже вдвічі – порівняно з 2000 роком.

Одночасно слід відмітити, що відповідно за категоріями господарств (сільськогосподарські підприємства і господарства населення) темпи зміни показників виробництва продукції тваринництва в області майже однакові. Хоча, при виробництві яєць переважає зростання обсягів (майже вдвічі) саме в сільськогосподарських підприємствах суспільного сектору (з 1174,7 млн. шт. у 2000 році до 473,2 млн. шт. у 2006 році).

Висновки. Збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва вітчизняними товаровиробниками є одним з головних шляхів забезпечення населення основними видами тваринницької продукції.

На сьогодні екстенсивний розвиток галузі необхідно поєднати з ефективними шляхами інтенсифікації тваринництва. Тому, поряд зі збільшенням поголів'я худоби і птиці необхідне широкомасштабне впровадження енерго – та ресурсощадних технологій, розмноження високопродуктивних порід худоби і птиці, проведення докорінної модернізації засобів механізації тваринництва.

Для подальшого розвитку галузі тваринництва в області важливим є кооперування підприємств, пов'язаних виробництвом, переробкою та реалізацією м'яса та молока. В центрі об'єднання перебувають м'ясопереробні підприємства, до функцій яких входять закупівля сировини у виробників в зоні своєї діяльності, переробка і транспортування продукції, співпраця з підприємствами інфраструктури.

Література.

1. Запорізька область в цифрах – за 2004-2006рр. Головне управління статистики

РЕЦЕНЗІЯ

на статтю доц. Болтянської Л.О., Болтянського Б.В.

«СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИНИЦТВА В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ»

В статті надана економічна оцінка сучасного стану і розвитку галузі тваринництва в Запорізької області.

В сучасних умовах виробництво продукції тваринництва для більшості сільськогосподарських підприємств є низькорентабельним, а в деяких – збитковим. Авторами наведено ретельний аналіз сучасного стану галузі тваринництва в Запорізькій області, визначені основні чинники негативної ситуації, що склалась в галузі на сьогоднішній час.

Відповідно до проведеного аналізу, в статті запропоновано можливості підвищення ефективності виробництва продукції тваринницької галузі.

Першочергово автори виділяють інтенсивний шлях розвитку галузі і визначають його як найбільш перспективним у підвищенні ефективності тваринництва. А саме через широкомасштабне впровадження енерго – та ресурсоощадних технологій, розмноження високопродуктивних порід худоби і птиці, проведення докорінної модернізації засобів механізації тваринництва в поєднанні з екстенсивним шляхом – збільшення поголів'я худоби та птиці.

Достатньо доцільним, за думкою авторів, є кооперування підприємств, пов'язаних виробництвом, переробкою та реалізацією м'яса та молока, які забезпечують повний цикл виробництва просування продукції – від сільськогосподарського виробника сировини до споживача готової продукції.

На основі проведених досліджень зроблено висновки та обґрунтовані пропозиції щодо підвищення ефективності галузі тваринництва в області.

Статтю написано та оформлено на відповідно до вимог, які висуваються до робіт даного типу і рекомендовано до публікації в збірнику наукових праць.

К.е.н, доцент кафедри
менеджменту і маркетингу

О.Ю.Шевчук